

Innst. 180 L

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 40 L (2013–2014)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i folketrygdloven (reduksjon av mødrekvoten og fedrekvoten)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) kapittel 14 om ytelser ved fødsel og adopsjon.

I Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014) ble det foreslått å redusere mødrekvoten og fedrekvoten fra 14 til 10 uker for å sikre foreldrene mer fleksibilitet. Stortingets flertall sluttet seg til forslaget, jf. Innst. 14 S (2013–2014) og Stortingets vedtak av 10. desember 2013. Denne proposisjonen inneholder de nødvendige lovendringene for gjennomføring av budsjettvedtaket.

1.2 Departementets vurderinger og forslag

Gode permisjonsordninger er viktige for at både mor og far skal kunne kombinere omsorg for små barn med yrkesaktivitet. Foreldrepengeordningen sikrer at en av foreldrene kan være hjemme med barnet i barnets første leveår. Regjeringen mener at det i større grad enn i dag må være opp til foreldrene hvordan de vil organisere foreldrepengeuttaket. Det sentrale er at barnet har en av foreldrene hjemme. Regjeringen ønsker derfor å utvide fellesdelen slik at perioden som er til fri fordeling mellom foreldrene blir

større. Familiens behov for fleksibilitet vil dermed bli bedre ivaretatt enn i dag.

Enkelte foreldre opplever at de ikke har anledning til å ta ut (hele) kvoten. Hvis kvotene reduseres, vil familien i mindre grad miste foreldrepengedager dersom en av foreldrene ikke har mulighet til å ta ut hele eller deler av kvoten. Dermed kan barnet ha en av foreldrene hjemme i lønnet permisjon i lengre tid enn det enkelte opplever i dag.

Departementet foreslår, med henvisning til Stortingets budsjettvedtak, at folketrygdloven blir endret slik at mødrekvoten og fedrekvoten reduseres fra 14 til 10 uker, og at fellesdelen blir forlenget tilsvarende. Den samlede stønadperioden skal fortsatt være 49/59 uker ved fødsel og 46/56 uker ved adopsjon. Fellesdelen blir dermed økt fra 18/28 uker til 26/36 uker.

Det stilles aktivitetskrav til mor hvis far skal ta ut foreldrepenger som ikke er fedrekvote, det vil si fra fellesdelen. Aktivitetskravet blir beholdt. Når fedrekvoten blir redusert, er det altså færre uker far kan ta ut uten at det stilles aktivitetskrav til mor.

I familier der mor har uførepensjon, er det unntak fra aktivitetskravet i en periode tilsvarende fedrekvoten, se folketrygdloven § 14-14. Etter endringen kan far i slike tilfeller ta ut 10 uker uavhengig av mors aktivitet mot 14 uker etter dagens regelverk.

Loven trer i kraft 1. juli 2014. Endringene gjelder for barn født denne datoen eller senere.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Hege Haukeland Liadal, Sonja Mandt, Jorid Holstad Nordmelan og Rigmor Aasrud, fra Høyre, lederen Svein Harberg, Kårstein Eidem Løvaas

og Mette Tønder, fra Fremskrittspartiet, Morten Stordalen og Ib Thomsen, og fra Kristelig Folkeparti, Hanne Thürmer, viser til at foreldrepenger er en ytelse fra folketrygden ved fødsel eller adopsjon som skal sikre at foreldrene har en inntekt når de er hjemme med barn. Den norske ordningen har røtter tilbake til innføringen av syketrygd i 1909 da det samtidig ble innført 6 uker barselpenger etter fødselen. Foreldrepermisjonsordningen skal gi foreldrene god mulighet til å ta vare på barnet i det første leveåret. Den norske ordningen for foreldrepermisjon sikrer mor og far gode muligheter til å kombinere småbarnsomsorg og yrkesaktivitet.

Komiteen viser til at denne saken øker fellesdelen av foreldrepermisjonen, uten å redusere den samlede stønadperioden. Regjeringens forslag gir både far og mor mulighet til å ta ut en større del av foreldrepengeperioden enn i dag.

Komiteen viser til at denne saken er en oppfølging av avtalen mellom samarbeidspartiene Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Partiene er enige om at familiene skal gis valgfrihet og fleksibilitet ved at fellesdelen økes og ved at fedrekvoten settes til 10 uker. Det skal også åpnes for en tillitsbasert unntaksordning etter objektive kriterier. Denne delen vil bli fremlagt i egen sak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, er opptatt av å legge til rette for at fedre kan tilbringe tid med barna sine i småbarnsalderen, men mener samtidig at permisjonsordningen må være fleksibel slik at hver enkelt familie kan velge den løsningen som passer best for seg og sitt barn.

Flertallet mener at en egen fedrekvote ikke er den beste måten å legge til rette for at fedre kan tilbringe tid med barna sine. Tvungen kvote til en av foreldrene medfører at denne delen av permisjonstiden bortfaller dersom forelderens av forskjellige årsaker ikke har mulighet til å ta permisjon. Flertallet viser i denne sammenheng til samarbeidserklæringen og den tillitsbaserte unntaksordningen.

Flertallet mener foreldrepermisjonsordningen må gi foreldrene en stor grad av valgfrihet, i tillit til at familien, som selv best kjenner egen situasjon og egne behov, også selv best kan avgjøre hvordan de vil innrette permisjonstiden i familien. Flertallet mener dagens norske foreldrepermisjonsordning har gått for langt i å regulere hvordan familien skal innrette permisjonstiden. Det kan være positivt for barna at mor og far deler på foreldrepermisjonen. Det er imidlertid ikke gitt at det lar seg gjøre å ta ut en lang permisjon uten betydelige ulemper for familien, eksempelvis hvis mor eller far er selvstendig næringsdrivende. En større fleksibilitet vil derfor

kunne bidra til at barnet får en lenger periode hjemme sammen med en forelder. Et ønske om at mor og far i større grad deler permisjonstiden likt mellom seg, bør derfor heller søkes oppnådd gjennom målrettet holdningsarbeid enn gjennom statlig detaljstyring. Erfaringer fra Norges naboland viser at svenske småbarnsfedre tar ut stadig mer permisjon, også når de ikke tvinges til det.

Flertallet er glad for at regjeringen allerede nå innfrir løftene om å gi mer valgfrihet til foreldrene. Denne saken må ses i sammenheng med den tillitsbaserte unntaksordningen som også skal fremlegges. Det å kunne være hjemme med sine barn i den første tiden er et fantastisk gode for foreldrene, men aller mest for barna. Flertallet mener at å opprettholde et system som gjør at familien mister permisjonstid når familien ikke passer inn i malen, først og fremst straffer barna. Flertallet mener at dette ikke er god familiepolitikk. Samarbeidsavtalen og regjeringsplattformen slår fast at foreldrepengeordningen skal forenkles og at enkeltmennesket skal gis større frihet til å styre sitt eget liv uten innblanding fra politikere og byråkrater. I denne proposisjonen starter regjeringen dette arbeidet ved å øke den valgfrie fellesdelen av foreldrepermisjonen med åtte uker, samtidig som mødre- og fedrekvoten reduseres. Dette gir familiene mer fleksibilitet, og er viktig fordi familier er forskjellige.

Flertallet viser til at foreldrepermisjon forbeholdt den ene eller den andre forelderens er lite fleksibel og kan ha uheldige utfall. Et eksempel på et slikt uheldig utfall ble omtalt i avisen Tromsø 11. juni 2013. Medieoppslaget omhandlet en familie hvor far var selvstendig næringsdrivende, og hvor et 14-ukers fravær fra jobben kunne bety et tap av oppdrag, og dermed arbeidsinntekt, på lang sikt. Alternativet var at far ble værende i jobb, og at de 14 ukene som er forbeholdt far gikk tapt. Flertallet anerkjenner at familier har ulike utgangspunkt, og ønsker å tilrettelegge for familier som rammes av dagens rigide ordning. Regjeringens forslag om økt valgfri fellesdel vil hjelpe disse familiene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil understreke at gode permisjonsordninger er viktig for at begge foreldre skal kunne kombinere omsorg for små barn med det å være i lønnet arbeid. Fedre og mødre har i dag sammenlignbare rettigheter, men det er likevel kvinner som tar størst del av foreldrepermisjonen. Disse medlemmer viser til at en økt fedrekvote har bidratt til å støtte opp om en utvikling, der far tar en større del av omsorgen, noe som er viktig for å etablere god kontakt mellom barn og far. Samtidig har utviklingen gitt økt yrkesaktivitet blant mødre, og dermed bidratt til mer likestilling mellom foreldre. Økt fedrekvote har også

bidratt til holdningsmessig støtte til foreldre som ønsker en ytterligere fordeling av permisjonsperioden.

For disse medlemmer er det uforståelig at regjeringen nå aktivt velger bort en ordning som har gitt en positiv utvikling i tråd med målet om at fedre skal ta en større del av permisjonen, slik statsråd Horne har gitt uttrykk for. I proposisjonen er det da heller ikke oppgitt negative konsekvenser av dagens praksis. I tillegg til god effekt i Norge har den rause og mer likestilte permisjonsordningen vekket interesse internasjonalt. Dette fordi mange land – i og utenfor Europa – opplever en synkende fødselsrate, samtidig med en aldrende befolkning. Etter disse medlemmers oppfatning er manglende vilje til å føre en moderne og fremtidsrettet familiepolitikk et dårlig bidrag, også til å øke fødselsraten i Norge. At permisjonsordningen i Norge også har en overordnet samfunnsøkonomisk begrunnelse, mener disse medlemmer at regjeringen må ha valgt å se fullstendig bort fra.

Disse medlemmer har registrert at mange sterke miljøer med kunnskap om norsk arbeidsliv har advart regjeringen mot å kutte i pappapermisjonen. NHO-leder Kristin Skogen Lund har begrunnet dette med at det vil belaste mødres karriere, og dermed bidra til å opprettholde et kjønnsdelt arbeidsmarked. Næringslivet taper på at kvinner tar lengre permisjon enn menn, ifølge NHO. Sammen med forskere viser hun i tillegg til resultater fra Danmark, der en fjerning av fedrekvoten raskt førte til at mødrene tok mer permisjon og fikk større fravær i jobbsammenheng. Disse medlemmer viser også til Like lønnskommisjonens påpeking av hvor viktig det er at fraværet fra arbeidsmarkedet deles likere mellom kvinner og menn, hvis målet er økt likelønn. Kommisjonen pekte også på at en tydeligere likedeling av permisjonen ytterligere vil legitimere menns ansvar sosialt. LO har advart mot å sette likestillingen i revers, og Fellesforbundets leder – Arve Bakke – har vist til at hvis kvinner og menn skal være likt verdsett, må man vise vilje til en politikk som faktisk styrer imot nettopp det. Disse medlemmer vil også vise til Likestillingsombudets gjentagne advarsler mot det regjeringen nå foreslår.

Disse medlemmer har også merket seg at flere advarer mot at det blir vanskeligere for fedre å ta ut en større andel av permisjonstiden når disse må forhandle med sin arbeidsgiver om utvidet permisjonstid.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener fleksible ordninger er nødvendig for å sikre familiene reell valgfrihet og mulighet til å organisere hverdagen slik de ønsker det. En politisk detaljstyring av familiens hverdag og fordeling av permisjon er ikke til familiens beste. Dette medlem har tillit til at familien vet selv hva som er best for dem og deres barn, og tar gode valg for sin familie. Dette medlem vil samtidig peke på at mange menn fortsatt beskriver en forventning om at menn tar mindre permisjon enn kvinner, og at mor dermed tar mesteparten av permisjonen ut over kvoten forbeholdt far. Dette medlem mener derfor at fedrekvoten fortsatt er et nødvendig virkemiddel for å sikre at far får mer tid sammen med barnet, og at ti uker forbeholdt hver av foreldrene sikrer dette samtidig som valgfriheten ivaretas.

3. Komiteens tilråding

Tilrådingen er fremmet av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og til sine merknader og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i folketrygdloven (reduksjon av mødrekvoten og fedrekvoten)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 14-9 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Unntatt fra deling er også 10 uker som er forbeholdt faren (*fedrekvoten*) og 10 uker som er forbeholdt moren (*mødrekvoten*), se § 14-12.

§ 14-12 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom begge foreldre fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, er 50 stønadsdager (10 uker) av stønadsperioden forbeholdt faren (fedrekvoten) og 50 stønadsdager (10 uker) av stønadsperioden er forbeholdt moren (mødrekvoten).

II

Loven gjelder fra 1. juli 2014. Endringene gjelder for tilfeller der fødselen eller omsorgsovertakelsen skjer 1. juli 2014 eller senere.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 6. mai 2014

Svein Harberg

leder

Mette Tønder

ordfører